

พลโลกศึกษา (Global Citizenship Education): การบูรณาการแนวทางการจัดการเรียนรู้ในเยาวชนระดับมัธยมศึกษา เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วรัณยู เห่งโพธิ์¹ และมนัสนันท์ ชูตินันท์²

วันที่รับบทความ: 31 มกราคม 2568

วันที่แก้ไขครั้งสุดท้าย: 10 มิถุนายน 2568

วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 12 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้ทำการศึกษานโยบายการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก ซึ่งเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผ่านการศึกษาทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก รวมถึงหลักสูตรพลโลกศึกษา โดยมุ่งนำเสนอกรอบหลักสูตรในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่เป็นช่วงวัยที่จะก้าวสู่การเป็นกำลังขับเคลื่อนสังคมโลก เชื่อมโยงเข้ากับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหัวเรื่องรวมถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของหลักสูตรที่ได้แบ่งช่วงชั้นเป็นระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยผลการศึกษา พบว่า 1) ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ควรมีลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการศึกษาให้เป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการกลุ่ม การทำงานร่วมกัน การแสดงบทบาทสมมติ ใต้วาทิ และการลงพื้นที่จริงเพื่อศึกษาสภาพสังคมที่เกิดขึ้น สำหรับต่อยอดไปสู่การพัฒนาทักษะที่ซับซ้อนหรือเป็นนามธรรมมากขึ้น และ 2) ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายควรมีลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่ซับซ้อนมากขึ้น จากการศึกษาด้วยกรณีศึกษา ข่าว บทความ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ในชุมชน แล้วใช้กระบวนการคิดเชิงวิพากษ์เพื่อหาแนวทางการมีส่วนร่วม หรือประเมินผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ตลอดจนนำความรู้ที่ได้มาฝึกปฏิบัติจริงผ่านการทำโครงการ โครงการ และการออกแบบแนวทางประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ อันจะนำมาซึ่งการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกที่สอดคล้องกับหลักสูตร และจุดเน้นของการศึกษาภายในประเทศที่เชื่อมโยงความเป็นพลเมืองโลกให้สอดคล้องกับบริบทความเป็นพลเมืองไทย

คำสำคัญ พลโลกศึกษา, การบูรณาการ, เยาวชนระดับมัธยมศึกษา, พลเมืองโลก, การพัฒนาอย่างยั่งยืน

¹ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002 อีเมล: waranyoo.n@kkumail.com

² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002 อีเมล: manassanan.c@kkumail.com

Global Citizenship Education: Integrating Learning Approaches for Secondary School Youth to Promote Global Citizenship and Sustainable Development

Waranyoo Ngaopho³ and Manassanan Chutinan⁴

Received: 31 January 2025

Revised: 10 June 2025

Accepted: 12 June 2025

Abstract

This article examines the concept of education aimed at promoting global citizenship, which is one of the essential tools driving the sustainable development goals. Through a literature review of the concepts related to education management for promoting global citizenship, including global education curricula, it aims to present a curriculum framework at the secondary school level, which is a critical age for becoming a driving force in global society. This is linked with learning management models that align with the subject matter and the learning objectives of a curriculum that is divided into lower secondary and upper secondary levels. The study's findings indicate that: 1) The lower secondary level should feature a learning management style that emphasizes concrete education through group processes, collaboration, role-playing, debates, and real-world fieldwork to study current social conditions, serving as a foundation for developing more complex or abstract skills. And 2) In the upper secondary education level, the learning management should be more complex, involving case studies, news articles, or various events in the community. Students should utilize critical thinking processes to explore avenues for participation or assess expected outcomes, as well as apply the acquired knowledge through practical experiences by conducting projects and designing innovative public relations strategies via social media. This approach will foster the development of global citizenship in alignment with the curriculum and the

³ Faculty of Education, Khon Kaen University, Khon Kaen 40002. E-mail: waranyoo.n@kkumail.com

⁴ Faculty of Education, Khon Kaen University, Khon Kaen 40002. E-mail: manassanan.c@kkumail.com

focal points of domestic education, linking global citizenship to the context of Thai citizenship.

Keywords Global Citizenship Education, Integration, Secondary School Youth, Global Citizenship, Sustainable Development

1. บทนำ

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติของการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการที่เทคโนโลยีได้สร้างโลกไร้พรมแดนในการติดต่อสื่อสาร เป็นผลให้ทั่วโลกต่างยึดโยงกัน และมีผลกระทบเกี่ยวเนื่องกันเป็นวงกว้าง จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้ทุกประเทศทั่วโลกได้สร้างความร่วมมือสำหรับการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยสมาชิกองค์การสหประชาชาติ 193 ประเทศ ได้รับรองพันธสัญญาทางการเมืองระดับผู้นำ ในเอกสาร *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development* ซึ่งได้มีการวางแผนขับเคลื่อนในมิติทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ผ่านการกำหนดเป้าหมายจำนวน 17 ข้อ เรียกว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่ครอบคลุมทุกๆ มิติ สำหรับใช้เป็นแนวทางกำหนดให้ชาติสมาชิกร่วมไปปรับใช้ผ่านนโยบายหรือแผนงานที่เกี่ยวข้องในระยะ 15 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2559 – 2573 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2565, น. 3)

การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทางสังคม ได้ระบุดูครอบคลุมในประเด็นของการจัดการศึกษา ในการสร้างพลเมืองให้เข้าถึงการศึกษาอย่างทั่วถึง จากการที่พลเมืองในปัจจุบันล้วนเป็นส่วนหนึ่งในสังคมโลก แม้จะมีความแตกต่างหลากหลายแต่ก็มีความสัมพันธ์ต่อกัน ลักษณะดังกล่าวเรียกว่า ความเป็นพลเมืองโลก ถือเป็นคุณสมบัติที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโลก หากพลเมืองเข้าใจในบทบาทของตน ยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย และตระหนักในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ก็จะสามารถพัฒนาจากพลเมืองดีที่ได้รับการขัดเกลาจากการศึกษาจนกลายเป็นพลเมืองโลก นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ด้วยเหตุนี้ การจัดการศึกษาจึงนับเป็นส่วนสำคัญที่มีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้เกิดคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองโลก จากการบ่มเพาะความรู้และแนวทางในการเป็นพลเมืองดีในสังคม และขยายความเชื่อมโยงไปสู่การมีจิตสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก

เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษาที่ยั่งยืน ทางองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั่วโลก ได้ดำเนินการจัดหลักสูตรการศึกษาที่เหมาะสมตามบริบทของแต่ละประเทศ ซึ่งกรอบแนวคิดสำคัญที่ถูกนำมาบูรณาการกับหลักสูตรของแต่ละประเทศอย่างแพร่หลาย คือ การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship Education: GCED) หลักสูตรดังกล่าวได้เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนโดย UNESCO เพื่อคาดหวังให้เยาวชนเกิดความรู้ความเข้าใจในสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้น และสามารถมีส่วนร่วมลงมือแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม ภายใต้การวางแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อให้เป็นพลเมืองโลกที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (UNESCO, 2015) ทั้งนี้ การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองโลกเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าไปเรียนรู้มีส่วนร่วม และเชื่อมโยงตัวเองกับประเด็นโลกในมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเปลี่ยนแปลงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง สร้างจิตสำนึกในการ

เป็นพลเมืองโลกผ่านความรู้ความเข้าใจ และส่งเสริมให้มีส่วนร่วมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับโลก โดยตระหนักเสมอว่าเราล้วนมีพันธะในการสร้างโลกและอนาคตที่ดีกว่าเดิม (อรรถพล ประภาสโนบล, 2564) ด้วยการจัดการศึกษาที่ปรับหลักสูตร และเนื้อหาของบทเรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับโลกและธรรมชาติที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาทักษะทางปัญญา สังคม และทักษะอื่นๆ สำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตั้งคำถามเกี่ยวกับความเท่าเทียมและความยุติธรรม การรับฟังและทำความเข้าใจมุมมองความคิดเห็นของผู้อื่น การแก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม ตลอดจนปลูกฝังคุณค่าที่สะท้อนถึงวิสัยทัศน์ในการเป็นพลเมืองโลก เช่น การเคารพความหลากหลาย ความเห็นอกเห็นใจ ความเปิดกว้างทางความคิด ความยุติธรรมและความเป็นธรรมสำหรับทุกคน การปรับพฤติกรรมเพื่อดำเนินการตามค่านิยมและความเชื่อของตนเอง และการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาท้าทายระดับโลก ระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น และมุ่งมั่นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (UNESCO, 2025)

ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยนับเป็นหนึ่งในสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในเป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้ความสำคัญกับเป้าหมายที่ 4.7 คือ การสร้างหลักประกันว่า ผู้เรียนทุกคนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมไปถึงการศึกษาสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนและการมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืน สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคระหว่างเพศ การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งสันติภาพและไม่ใช้ความรุนแรง ความเป็นพลเมืองของโลก เคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมพัฒนาที่ยั่งยืน ภายในปี พ.ศ. 2573 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2565, น. 3)

กระบวนการจัดการเรียนรู้ถือเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองโลก ครอบคลุมทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่เหมาะสมของผู้เรียน โดยในระดับชั้นมัธยมศึกษา นับเป็นช่วงวัยที่สำคัญ เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้เรียนที่กำลังอยู่ในขั้นเปลี่ยนผ่านจากผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปสู่การศึกษาขั้นสูงหรือการประกอบอาชีพ ตลอดจนเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมในอนาคต บทความนี้จึงได้มุ่งเน้นศึกษากรอบของหลักสูตรพลโลกศึกษา และเชื่อมโยงกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทางการเรียนรู้ของหลักสูตรพลโลกศึกษา ซึ่งได้กำหนดระดับชั้นมัธยมศึกษาไว้เป็น 2 ช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (12-15 ปี) และช่วงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (15-18 ปี) เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนานักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ให้ได้รับการปลูกฝังลักษณะของความเป็นพลเมืองโลก และสามารถนำแนวคิดจากการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมได้ในอนาคต

2. แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก

ความเป็นพลเมืองโลก เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าทุกคนบนโลกล้วนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโลก จนนำไปสู่ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตัวเองที่จะส่งผลต่อการดำเนินไปของโลก เมื่อบุคคลได้ตระหนักในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโลก ย่อมจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกอย่างกว้างขวาง ยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและค่านิยมของแต่ละท้องถิ่น ยึดมั่นในหลักสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และพร้อมที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาของโลก ทั้งนี้ ความเป็นพลเมืองโลก ถือว่ามีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนสังคมไทย เนื่องจากการมีพลเมืองโลกที่ตระหนักถึงปัญหาของโลกและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา นั้น จะช่วยให้สังคมไทยสามารถที่จะปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการสร้างแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกนั้น สามารถเริ่มได้จากการเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับโลกกว้าง การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและค่านิยม ยึดมั่นในหลักสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรม และพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของโลก (จารุวรรณ แก้วมะโน, 2567)

จากความสำคัญของความเป็นพลเมืองโลกที่มีต่อสังคมไทย จึงกล่าวได้ว่า การจะสร้างหรือส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกให้กับคนในสังคม จำเป็นที่จะต้องให้ความรู้ความเข้าใจถึงแนวคิดของความเป็นพลเมืองในระดับแรก โดยคำว่าพลเมือง หมายถึง คนที่มีสิทธิและหน้าที่ในฐานะประชาชนของประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือประชาชนที่อยู่ภายใต้ผู้ปกครองเดียวกัน มักมีวัฒนธรรมเดียวกัน มีความหมายต่างกับประชาชน ในแง่ที่เน้นสิทธิและหน้าที่มากกว่า คำว่าประชาชน (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556) เมื่อพลเมืองรู้จักสิทธิหน้าที่ ก็จะต้องมีการใช้สิทธิหน้าที่โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีจิตสำนึกต่อสังคม ลักษณะดังกล่าว คือ ความเป็นพลเมืองดี อันหมายถึง การที่พลเมืองนั้น รู้จักปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม และรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง (นำโชค อุ่นเวียง, 2564) เมื่อคนในสังคมนั้นได้เป็นพลเมืองดี หรือได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาให้เป็นพลเมืองที่ดี ย่อมสามารถสร้างจิตสำนึกต่อสังคมโลกและเป็นพลเมืองโลกได้ในที่สุด ทั้งนี้ ในบทความได้มุ่งนำเสนอในส่วนของความเป็นพลเมืองโลกผ่านมิติของการจัดการศึกษา โดยเจาะจงไปยังการจัดการศึกษาแก่เยาวชนระดับมัธยมศึกษา ดังที่จะได้นำเสนอในประเด็นต่อไป

การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก ไม่ได้เจาะจงเพียงการจัดการศึกษาเฉพาะในเยาวชนเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากเป้าหมายในการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป้าหมายข้อที่ 4 ที่ได้ระบุถึงประเด็นในการศึกษาไว้ว่า จะต้องสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในช่วงวัยใด สถาบันทางการศึกษาย่อมมีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นแหล่งสนับสนุนการเรียนรู้แก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย การนำเสนอแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก จึงมุ่งนำเสนอในส่วนของลักษณะการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน ที่เป็นพื้นฐานแรกในการให้ความรู้ความเข้าใจในความเป็นพลเมืองโลก ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนได้เป็น 4 ด้าน ดังนี้

(1) การจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอน คือ การดำเนินการของโรงเรียนในการกำหนด เป้าหมาย แนวทาง วิธีการ และสาระการเรียนรู้ที่ใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน เพื่อมุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกให้แก่ผู้เรียน โดยดึงทักษะ ความรู้ และค่านิยมของรายวิชาต่างๆ มาบูรณาการกับแนวคิดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกสำหรับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

(2) การมีส่วนร่วมของนักเรียน ครอบครัวยุ และชุมชน เป็นการดำเนินการของโรงเรียนในการทำความเข้าใจและเชื่อมโยงความร่วมมือ ผ่านกระบวนการสื่อสารกับนักเรียน ครอบครัวยุ และชุมชน ในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย แนวทางการจัดการเรียนรู้ และการกำกับดูแลโรงเรียนในการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลก

(3) การเสริมสร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศในการเรียนรู้ เป็นการดำเนินการของโรงเรียนในการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกของผู้เรียน โดยผ่านทางโครงสร้างกฎระเบียบ ประเพณี แหล่งเรียนรู้ และพิธีการสำคัญต่างๆ ของโรงเรียน

(4) การพัฒนาศักยภาพครูและผู้บริหาร หมายถึง การดำเนินการของโรงเรียนในการส่งเสริม สนับสนุนการศึกษา และการฝึกอบรมให้ครูและผู้บริหารได้มีความรู้ความเข้าใจในความหมาย หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองโลก รวมถึงมีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างในการเป็นพลเมืองโลก (ปรตี ประทุมสุวรรณ, 2562, น. 100-101)

การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาความเป็นพลโลก ได้ถูกสร้างขึ้นสำหรับใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองโลก ด้วยการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในมิติด้านปัจเจกบุคคล สังคม เศรษฐกิจ การเมือง หรือเทคโนโลยี โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศตนเอง เมื่อผู้เรียนสามารถเป็นพลเมืองที่ดีได้ การพัฒนาจิตสำนึกให้พร้อมเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมโลกย่อมสามารถเกิดขึ้นได้ หน่วยงานด้านการศึกษาหลายแห่งทั่วโลกจึงได้พัฒนาแนวทางการจัดการศึกษา โดยมีแนวคิดสำคัญของหน่วยงานทางการศึกษาของประเทศต่างๆ ทั่วโลก ดังต่อไปนี้ (ปรตี ประทุมสุวรรณ, 2562, น. 93-97)

หน่วยงานรัฐบาลของเวลส์ ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Education for Sustainable Development and Global Citizenship: ESDGC) โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการทางความคิดของผู้เรียน และกระตุ้นแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองให้พร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ESDGC เป็นแนวคิดทางการศึกษาที่บูรณาการประเด็นเกี่ยวกับความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ความยุติธรรมทางสังคม สิทธิมนุษยชน ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความรับผิดชอบต่อในระดับโลกเข้าไว้ด้วยกัน ผ่านการเรียนรู้ในรายวิชาต่างๆ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของโลกใบนี้ และมีศักยภาพในการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และลงมือปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์และมีจริยธรรม (The Welsh Assembly Government, 2008 อ้างถึงใน ปรตี ประทุมสุวรรณ, 2562, น. 94) จากแนวคิดของ The Welsh Assembly Government จะพบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อ

ส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกได้มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบและชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนของการบูรณาการคุณลักษณะของพลโลกเข้าสู่การเรียนการสอนในทุกระดับชั้นนั้น สามารถเป็นต้นแบบในการประยุกต์ใช้เป็นแนวทางให้แก่ประเทศอื่นๆ รวมทั้งประเทศไทยได้

หน่วยงานทางการศึกษาของประเทศออสเตรเลียมีการจัดการเรียนรู้ให้ครูและนักเรียน สามารถร่วมกันกำหนดโครงสร้างการจัดการเรียนรู้ได้ โดยต้องมีประเด็นของคามยุติธรรม สันติภาพ และสภาพแวดล้อมประกอบ หลักสูตรจะเน้นเสริมสร้างการตระหนักรู้ถึงความเป็น พลเมืองของประเทศและโลก ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน กระตุ้นความท้าทายและ ความน่าสนใจเกี่ยวกับประเทศ วัฒนธรรมของประเทศ พร้อมกับสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นกับ ท้องถิ่นและโลก (Education Services Australia, 2011 อ้างถึงใน ปรดี ประทุมสุวรรณ, 2562, น. 94)

องค์กรทางการศึกษาของประเทศเนเธอร์แลนด์ที่มีบทบาทในการส่งเสริมความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเด็นระดับโลก โดยเฉพาะเรื่องความ ยั่งยืนและความเป็นธรรมทางสังคม NCDO ได้ส่งเสริมนโยบายและแนวทางการจัดการเรียนรู้ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเน้นการบูรณาการเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนและ ความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship) เข้าไว้ในรายวิชาต่างๆ ของหลักสูตรประจำชาติ ทั้งนี้ วิชาสังคมศึกษาถูกกำหนดให้เป็นวิชาหลักที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงหัวข้อ การเรียนรู้กับประเด็นระดับโลก เช่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม และความยุติธรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อปลูกฝังทักษะการคิดวิเคราะห์ วิจัย และ สร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมอย่างรับผิดชอบต่อสังคมโลก จากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการสอดแทรกแนวคิด “พลเมืองโลก” ลงในโครงสร้างหลักสูตรของ ประเทศ ในลักษณะของการบูรณาการในวิชาหลัก คือ วิชาสังคมศึกษา ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึง กับการสอดแทรกคุณลักษณะความเป็นพลเมืองให้กับผู้เรียนของประเทศไทย (NDCO, 2012 อ้างถึงใน ปรดี ประทุมสุวรรณ, 2562, น. 96)

หน่วยงานทางการศึกษาของรัฐบาลสกอตแลนด์ ได้มีการใช้หลักสูตรแบบสหวิทยาการ ที่มีความยืดหยุ่น และกำหนดสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองโลก โดยเรียนรู้ด้วย กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือริเริ่มสร้างสรรค์ ประกอบการฝึกปฏิบัติจากประสบการณ์จริง และเชื่อมโยงการจัดการเรียนรู้ให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับท้องถิ่น (Learning & Teaching Scotland, 2012 อ้างถึงใน ปรดี ประทุมสุวรรณ, 2562, น. 95)

องค์การทางการศึกษาของประเทศอังกฤษ ได้สอดแทรกกิจกรรมส่งเสริมความเป็น พลเมืองโลกในแต่ละวิชาในทุกๆ ระดับชั้น สนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในหลักสูตรและ โครงการงาน พร้อมกับดำเนินการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ต่อยอดไปยัง ระดับชั้นมัธยมศึกษา (Oxfam, 2015 อ้างถึงใน ปรดี ประทุมสุวรรณ, 2562, น. 97)

นอกจากหน่วยงานที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาของแต่ละประเทศแล้ว องค์กรต่างๆ ยังได้มีแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก (เสาวลักษณ์ ทำมาก และ วาสนา อุปป้อ, 2566, น. 412-413) อาทิ

องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ได้กำหนดสาระการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความ
ความเป็นพลเมืองไว้ 4 บทเรียน ประกอบไปด้วย 1) ความเป็นพลเมืองโลกคืออะไร 2) เราคือ
พลเมืองโลกและเรามีสิทธิ 3) ความรับผิดชอบของพลเมืองโลก และ 4) การเปลี่ยนแปลงโลก
เริ่มต้นที่ตัวนักเรียนเอง โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบการตั้งคำถาม ให้เกิดการพัฒนา
ความคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการตัดสินใจ (Crawford, 2013 อ้างถึงใน
เสาวลักษณ์ ทำมาก และวาสนา อุปป้อ, 2566, น. 412)

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ได้สร้างแนวคิด
พลเมืองโลกศึกษามาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้เกิดทักษะความเป็นพลเมือง
มีแนวคิดสำคัญ ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจ ในรูปแบบการคิดเชิงวิพากษ์ที่เชื่อมโยงประเด็น
ปัญหาและรูปแบบการพึ่งพากันของโลก ภูมิภาค ชาติ และท้องถิ่น 2) สังคมและอารมณ
การสร้างความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งใจเดียวกัน เคารพในความแตกต่างหลากหลาย และ
3) พฤติกรรม มุ่งหวังให้เกิดความรับผิดชอบต่อท้องถิ่น ชาติ และโลก เพื่อความสงบสุขและ
ยั่งยืน (UNESCO, 2015 อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ ทำมาก และวาสนา อุปป้อ, 2566, น. 412)

จากการศึกษาแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก สามารถสรุป
ได้ว่า การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองได้รับการผลักดันจากหลากหลายองค์กร
ในระดับประเทศและนานาชาติ โดยมีจุดร่วมในความพยายามที่จะเสริมสร้างผู้เรียนให้เป็น
“พลเมืองโลก” ที่สามารถเข้าใจและรับมือกับความท้าทายของโลกยุคใหม่ได้อย่างมีคุณธรรม
และความรับผิดชอบต่อ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาแนวทางของแต่ละองค์กรจะพบว่า ยังคงมี
ความแตกต่างในส่วนของกระบวนการ แสดงให้เห็นถึงจุดเน้นหรือความมุ่งหมายของแต่ละ
ประเทศที่ต่างกันได้แก่ กรณีของ The Welsh Assembly Government และ NCDO
ของเนเธอร์แลนด์ ได้จัดการเรียนรู้ผ่านการบูรณาการแนวคิด ESDGC และ Global Citizenship
เข้ากับโครงสร้างหลักสูตรอย่างเป็นระบบ ด้วยการแฝงไว้ในวิชาหลัก เช่น สังคมศึกษา
เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และจิตสำนึกด้านความยั่งยืน สิทธิมนุษยชน และความเป็น
ธรรม ในขณะ Learning & Teaching Scotland และ Education Services Australia
กลับเน้นแนวทางแบบวัฒนธรรมการเรียนรู้ (Learning Culture) ที่เปิดพื้นที่ให้นักเรียนและครู
มีส่วนร่วมในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการแบบสหวิทยาการ การเรียนรู้
จากประสบการณ์เชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น ในขณะที่องค์กรมหาชนอย่าง UNICEF และ Oxfam
ได้มุ่งเน้นไปที่การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างความตระหนักรู้ในตนเองในฐานะพลเมือง
โลก ผ่านการตั้งคำถาม การสะท้อนตนเอง และการมีส่วนร่วมในโครงการต่างๆ จุดเน้นของ
แนวทางนี้อยู่ที่การกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงจากระดับบุคคล (Bottom-Up Transformation)
ในทางกลับกัน UNESCO กลับเสนอกรอบแนวคิดพลเมืองโลกในระดับ “นโยบายการศึกษา”
โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิด และพฤติกรรมในระดับระบบ ซึ่งมี
ลักษณะของการ “กำหนดแนวทางจากบนลงล่าง”

แม้ว่าแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกนั้นจะมีความ
แตกต่างกันในกระบวนการและจุดเน้นที่เป็นไปตามบริบทการจัดการศึกษาของแต่ละประเทศ
แต่ประการสำคัญที่จะเป็นปัจจัยผลักดันการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ คือ การประสานกัน

ของทั้งสองมิติสำคัญ ได้แก่ นโยบาย และบริบทของการจัดการเรียนรู้ กล่าวคือ ควรมีกรอบแนวทางหรือหลักสูตรที่ชัดเจนในการบูรณาการ Global Citizenship เข้ากับวิชาหลัก และระดับปฏิบัติการเรียนรู้ ควรเปิดพื้นที่ให้ครูและนักเรียนมีอิสระในการตีความและประยุกต์ใช้แนวคิดผ่านบริบทของตนเอง ซึ่งแนวทางของ NCDO และ Oxfam เป็นตัวอย่างที่แสดงถึง “ความสมดุลระหว่างโครงสร้างกับอิสรภาพในการเรียนรู้” ได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งเหมาะแก่การนำมาปรับใช้ในบริบทของการศึกษาไทย โดยเฉพาะในแง่ของการพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองทั้ง “โลก” และ “ท้องถิ่น”

3. การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกในประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยได้มีการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก โดยมีกระทรวงศึกษาธิการที่มีหน้าที่หลักในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา พบว่า การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกของไทย เริ่มต้นจากการปลูกฝังลักษณะของความเป็นพลเมืองดีของประเทศ ปรากฏให้เห็นผ่านจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้มีเป้าหมายในข้อที่ระบุว่า มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, น. 5) เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดให้มีการเรียนผ่านรายวิชาหน้าที่พลเมือง ให้ความสำคัญกับความเข้าใจในความเป็นประชาธิปไตย ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบกิจกรรมและการลงมือปฏิบัติหรือกระบวนการคิดวิเคราะห์ฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความเชื่อมโยงของตนเองกับปัญหาภายในสังคม นำไปสู่การมีส่วนร่วมคลี่คลายแก้ไข้ปัญหา ผู้สอนมีบทบาทเป็นวิทยากร เชื่อมโยงการเรียนรู้กับประสบการณ์จริงในชีวิต ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในความเป็นพลเมือง และการพัฒนาประชาธิปไตย นอกจากรายวิชาเฉพาะแล้ว ยังมีการสอดแทรกลักษณะหรือทักษะในรายวิชาอื่นๆ ในสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องหรือมีความเชื่อมโยงกับการสนับสนุนประชาธิปไตย รวมถึงการเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาในชุมชนประเทศ และสังคมโลก

การดำเนินงานเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองและสังคมประชาธิปไตยนั้น หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบดูแลการจัดการศึกษาของชาติในทุกๆระดับทั้งในระบบการศึกษา และนอกระบบการศึกษาต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางโดยเชื่อมประสานและอำนวยความสะดวกให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องรวมถึงภาคเอกชนและองค์กรภาคประชาชนเข้ามาทำงานร่วมกันภายใต้ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (สุทธิรักษ์ณ์ โรจนหัสติน, เราชาชูสุวรรณ, และเอกรินทร์ สังข์ทอง, 2560, น. 207-217) ประกอบด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับเด็กและเยาวชน

(1) เร่งสร้างวัฒนธรรมองค์กรในสถานศึกษา ตั้งแต่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกคน โดยเน้นการสอนผ่านการปฏิบัติ (Learning By Doing) แทนการสอนให้

ห้องจำ ให้ครูเป็น “ผู้เรียนรู้ร่วมกับนักเรียน” และส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้อง เช่น การเลือกตั้งสภานักเรียน การประชุมและแสดงความคิดเห็นในวาระต่างๆ

(2) ปรับและทบทวนเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในวิชาหน้าที่พลเมืองที่เน้นความรู้ในเรื่องรัฐธรรมนูญ และการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ให้เหลือเท่าที่จำเป็น นั่นคือ การลดเนื้อหาทางทฤษฎีที่เน้นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจ “หลักสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่พลเมือง” ในชีวิตจริง เช่น กระบวนการมีส่วนร่วมในโรงเรียน การเลือกตั้งสภานักเรียน สิทธิหน้าที่ของตนเอง แนวทางปฏิบัติเมื่อต้องเผชิญกับความไม่เป็นธรรมหรือทุจริตรอนสิทธิ

(3) พัฒนาระบบการเรียนการสอนและกิจกรรมในเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง และความเป็นประชาธิปไตยให้กับผู้เรียน ด้วยการเน้นกระบวนการกลุ่ม และฝึกฝนให้นักเรียนเกิดทักษะที่เป็นพื้นฐานของความเป็นพลเมือง การรับฟังผู้อื่น การเคารพผู้อื่นว่าเสมอภาคกับตนเอง การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง การคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงปัญหา และเชื่อมโยงตนเองกับปัญหาสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น โดยแยกแยะข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น คำนึงถึงส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อตนเองต่อผู้อื่นและต่อสังคม ผ่านการลงมือทำกิจกรรมต่างๆ ที่สถานศึกษาและผู้ปกครองมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถจัดเนื้อหาและกิจกรรมตามความเหมาะสมกับระดับชั้นและช่วงวัยของผู้เรียน เช่น การอภิปรายกลุ่ม การจำลองสภา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม การทำโครงการที่เชื่อมโยงกับชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนฝึกทักษะความเป็นพลเมือง ได้แก่ การฟังความเคารพในความแตกต่าง การคิดวิเคราะห์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างรับผิดชอบ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับผู้ใหญ่ครอบครัวและชุมชน

(1) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ต้องสร้างหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับผู้ใหญ่ โดยมีทั้งหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองและการศึกษาเรื่องการเมืองในหัวข้อหรือวิชาต่างๆ เช่น รัฐธรรมนูญ นิติรัฐ สิทธิเสรีภาพของประชาชน การเมืองภาคพลเมืองและระบบการเลือกตั้งให้ประชาชนสามารถเลือกเรียนได้

(2) เสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน เช่น การร่วมกันออกแบบหลักสูตรพัฒนาพลเมืองในระดับชุมชน การฝึกอบรมผู้นำชุมชน ให้สามารถจัดวงพูดคุย การประชุมหมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาท้องถิ่น การอบรมพลเมืองและประชาธิปไตยในชุมชน ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน เพื่อฝึกฝนการเป็นพลเมืองที่เคารพผู้อื่น เคารพกติกา และการร่วมกันวิเคราะห์ แก้ปัญหาของท้องถิ่นและชุมชนด้วยการลงมือทำ

(3) จัดทำคู่มือการเลี้ยงลูกให้เป็นพลเมือง เพื่อเผยแพร่ความรู้และวิธีการในการเลี้ยงลูกให้เป็นพลเมือง และการสร้างประชาธิปไตยในครอบครัว อีกทั้งมีการจัดทำสื่อความรู้และคู่มือสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครอง เพื่อปลูกฝังความคิดประชาธิปไตยในครอบครัว เช่น การเปิดโอกาสให้ลูกแสดงความเห็น การสอนให้เคารพกฎระเบียบ และการร่วมกันตัดสินใจในบ้าน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างพลเมืองในวงกว้างและการสร้างความตระหนักในสังคมโดยใช้สื่อมวลชน

(1) ใช้สื่อมวลชน ทั้งสื่อโทรทัศน์ วิทียูสื่อสิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ในการรณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจและความตื่นตัวในเรื่องพลเมือง และคุณสมบัติของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนช่วยกันพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองที่เคารพผู้อื่น เคารพกติกา และร่วมกันแก้ปัญหาของสังคมโดยเริ่มต้นจากตนเอง เช่น รายการโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ ร่วมสร้างความเข้าใจในเรื่องความเป็นพลเมือง เช่น “คุณสมบัติของพลเมืองประชาธิปไตย” หรือ “การมีส่วนร่วมของประชาชน”

(2) รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการจัดให้มีการผลิตและเผยแพร่รายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมือง ทั้งสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่ โดยควรเน้นการเรียนรู้จากกรณีศึกษาในสังคมจริง เช่น การแก้ไขปัญหาชุมชน การเลือกตั้งท้องถิ่น หรือการทำงานอาสาสมัคร เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ทักษะการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดการตระหนักรู้ และการพัฒนาตนเอง ซึ่งรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมือง อาทิ รายการพลเมืองเด็ก ของหน่วยงานองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ไทยพีบีเอส) รายการรู้ทันภัยพิบัติ/รู้ทันสื่อ/รู้เท่าทันสังคม หน่วยงานกรมประชาสัมพันธ์ หรือไทยพีบีเอส และ DLTV (สถานีการศึกษาทางไกล) หน่วยงานกระทรวงศึกษาธิการ/สำนักงาน กศน.

(3) จัดให้มีรายการโทรทัศน์สำหรับครูในการเรียนรู้ทักษะ เทคนิควิธีการในการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความรู้และพัฒนาทักษะของครูในการสอนความเป็นพลเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ ควรจัดรายการเฉพาะสำหรับครู โดยมีเป้าหมายเพื่อถ่ายทอดความรู้ เครื่องมือ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ อาทิ รายการ “ครูยุคใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตย” ซึ่งเป็นการถ่ายทอดเทคนิคการจัดการกิจกรรมในชั้นเรียนให้ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตย เช่น การตั้งวงพูดคุย การโหวตแบบจำลอง การจัดโครงการโรงเรียนประชาธิปไตย รายการ “ครูพลเมืองต้นแบบ” ซึ่งเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์จากครูทั่วประเทศที่ประสบความสำเร็จในการปลูกฝังความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียน ผ่านกิจกรรมหรือแนวคิดสร้างสรรค์รายการ “Workshop การสอนพลเมือง” โดยมีการสอนครูและวิธีบูรณาการเนื้อหาความเป็นพลเมืองเข้ากับกลุ่มสาระอื่น เช่น ภาษาไทย สังคม หรือวิทยาศาสตร์ และรายการ “Edu Update” อัปเดตนโยบาย หลักสูตร และแนวทางการประเมินผลด้านความเป็นพลเมืองทั่วประเทศ

(4) สร้างความร่วมมือกับสมาคมวิชาชีพสื่อสารมวลชน เพิ่มกลไกการดำเนินงานสื่อสารการตลาดเพื่อสังคม เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและความตื่นตัวให้สื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการสร้างพลเมือง รมรณรงค์ให้คนไทยมีความเป็นพลเมือง

(5) ปลูกจิตสำนึกความเป็นพลเมืองให้ฝ่ายประชาสัมพันธ์ หน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการรวมถึงของหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเชื่อมประสานเครือข่ายภาครัฐและเอกชน

หน่วยงานหลักของกระทรวงศึกษาธิการในการจัดการศึกษาของชาติ ต้องสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ องค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น เช่น กระทรวงมหาดไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นบทบาทในการส่งเสริมการศึกษาพลเมืองในทุกกระดับ ผ่านการประสานงบประมาณ แผนงาน และกิจกรรมร่วมกัน

จากยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พบว่า ได้มีการวางแผนปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อนการสร้างความรู้ความเข้าใจในการเป็นพลเมืองให้แก่ประชาชนอย่างรอบด้าน ตั้งแต่ในระดับเยาวชนไปจนถึงระดับผู้ใหญ่ ครอบครัว ชุมชน ตลอดจนหน่วยงานสื่อสารมวลชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน สำหรับแนวทางในการจัดการศึกษาทางสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ทำการศึกษาแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย ผ่านการศึกษาในเอกสารรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งรวบรวมข้อมูลจากแบบสำรวจ ซึ่งสามารถสรุปข้อเสนอแนะในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย จากรายงานผลการศึกษาได้ในประเด็นดังต่อไปนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561, น. 51-54)

นโยบาย

ควรกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นพลเมืองโลกบนพื้นฐานของความเป็นพลเมืองไทยให้ชัดเจน โดยต้องผนวกรวมการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ เชื่อมโยงกับหลักการพื้นฐานสากลที่เป็นพหุวัฒนธรรมและความเป็นนานาชาติ และจัดทำกรอบนโยบายการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย

การพัฒนาบุคลากร

ให้ความสำคัญและเน้นบทบาทของคณะครูศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ในการพัฒนาบุคลากรครูก่อนประจำการ ในหลักการและวิธีการสอนในประเด็นการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก และมีการฝึกอบรมครูประจำการ จัดทำคู่มือผู้บริหารสถานศึกษาในเรื่องยุทธศาสตร์และโปรแกรมส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกและพลเมืองไทยตามนโยบายที่กำหนด และพัฒนาคู่มือครูในการจัดการเรียนการสอนเพื่อความเป็นพลเมืองไทย และพลเมืองโลกบนฐานของความเป็นพลเมืองไทย

วัตถุประสงค์

ระบุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก ควบคู่กับพลเมืองไทยให้ชัดเจน โดยมีแกนหลักคือค่านิยมที่เป็นวัฒนธรรมไทย ความเป็นพลเมืองไทย ในระบอบประชาธิปไตยบูรณาการกับความตระหนักในประเด็นเกี่ยวกับโลก (Global Conscious) และสมรรถนะระดับโลก (Global Competencies) กำหนดคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองโลก ควรมีการระบุงค์ประกอบสำคัญอย่างชัดเจน ได้แก่ ความรู้ (สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ความรับผิดชอบ สันติภาพและความขัดแย้ง การเปลี่ยนแปลงของโลก ประเด็นปัญหาต่างๆ ของโลก กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ความเสมอภาค ความเป็นธรรมในสังคม การพัฒนาอย่างยั่งยืน ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ความเชื่อมโยงของโลก สิทธิมนุษยชน ความเป็นไปของโลก ความรู้ทั้งหมดเป็นความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ชาติ และโลก) การรู้เท่าทัน (กฎหมาย การเมือง สิ่งแวดล้อมและนิเวศ เศรษฐกิจและการเงิน และความเป็น

พลเมือง) ทักษะ (ทักษะการคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดแก้ปัญหา ทักษะด้านข้อมูลข่าวสาร สื่อสาร และเทคโนโลยี ความสามารถด้านภาษา ู้ภาษาอื่นนอกจาก ภาษาไทย กล้าท้าทายกับความยุติธรรม และความไม่เท่าเทียมกันโดยให้ความคิดเห็น นำเสนอ จุดยืน ข้อโต้แย้งอย่างมีเหตุผล ความรับผิดชอบ ความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต) เจตคติและค่านิยม (มีความรู้สึกถึงการเป็นพลเมือง ยึดมั่นต่อความยุติธรรมและความ เท่าเทียมกันทางสังคม การพัฒนาอย่างยั่งยืน มีความอยากรู้ความตื่นตัวในการค้นคว้าข้อมูล คุณค่าและเคารพในความแตกต่าง มีจิตสาธารณะ รู้อัตลักษณ์และการเห็นคุณค่าของตนเอง มีเชื่อว่าตัวเองสามารถเปลี่ยนแปลงโลกได้ มีทัศนคติทางบวกต่อโลก และปฏิบัติดีต่อบุคคลต่าง วัฒนธรรม)

หลักสูตร

เนื้อหาในหลักสูตรสามารถแบ่งได้ครอบคลุมทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้ การรู้เท่าทัน ทักษะ ทัศนคติและค่านิยม โดยใช้การจัดหลักสูตรตามแนวทาง Expanding Curriculum Approach คือ หลักสูตรขยาย เป็นการออกแบบหลักสูตรให้ผู้เรียนได้ขยาย ประสบการณ์การเรียนรู้จากตนเองเชื่อมโยงไปยังระดับโลก และ Spiral Curriculum Approach คือ หลักสูตรต่อเนื่องที่มีการศึกษาเนื้อหาอย่างลุ่มลึกเป็นไปตามวุฒิภาวะและ ระดับขั้นของผู้เรียน ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และ มัธยมศึกษาตอนปลาย และจัดหลักสูตรแบบบูรณาการในแบบสหวิทยาการ ใช้เนื้อหาสาระจากรายวิชาที่หลากหลาย โดยจัดผ่านรายวิชาสังคมศึกษาเป็นหลัก บูรณาการร่วมกับกลุ่มสาระอื่นๆ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้กระบวนการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในมิติที่เรียกว่า “คิดในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับโลกแต่ปฏิบัติในระดับท้องถิ่น” เพื่อเสริมสร้าง ความเป็นพลเมืองแบบเน้นประสบการณ์จริง และใช้กระบวนการเรียนรู้ อาทิ การเรียนรู้โดยใช้ ประเด็นเป็นฐาน การเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาเป็นฐาน การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้โดยการสืบสอบเป็นฐาน การเรียนรู้จากการบริการสังคม การเรียนรู้โดยใช้ชุมชน เป็นฐาน และการเรียนรู้จากโครงการ และมีการประเมินผลที่เน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีการจัดทำเครื่องมือที่ใช้ประเมินความเป็นพลเมืองโลกและพลเมืองไทย

หากพิจารณาถึงลักษณะของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก ในประเทศไทยแล้ว จะพบว่า มีลักษณะของการเชื่อมโยงกันระหว่างการส่งเสริมความเป็น พลเมืองดีของประเทศ ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย จะเห็นได้จากจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการที่หน่วยงานการศึกษาของไทยได้เสนอแนวทางการ ส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยในประเด็นต่างๆ ข้างต้น ซึ่งนับว่าเป็นส่วนที่แตกต่างจากการศึกษาแนวคิดหรือการจำกัดความเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อ ส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกของหน่วยงานประเทศต่างๆ และองค์กรอื่นๆ ที่มีการแผ่ความรู้ และทักษะที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกลงในรายวิชาต่างๆ เป็นการปลูกฝังทักษะของผู้เรียน หรือมีการเชื่อมโยงไปยังบริบทท้องถิ่น ในขณะที่ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็น พลเมืองของไทย ได้ให้ความสนใจไปในส่วนของการส่งเสริมอย่างรอบด้าน ซึ่งมีความครอบคลุม

ในชีวิตของคนในสังคมภาพกว้าง คือ การเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย แต่ยังมีข้อสังเกตจากการศึกษาที่จะต้องพิจารณาร่วมกันต่อไป คือ กระบวนการที่ได้ระบุนั้นจะสามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ภายใต้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เป็นปัญหาท้าทายสำคัญ อันเป็นปัจจัยที่ทำให้หลายหน่วยงานสถานศึกษาได้รับการสนับสนุนให้เข้าถึงแหล่งทรัพยากรทางการเรียนรู้ที่ไม่เป็นไปอย่างเต็มประสิทธิภาพ ซึ่งยังคงต้องทำการศึกษาต่อไปในส่วนของรายวิชาหน้าที่พลเมือง และกระบวนการอื่นๆ ที่ปรากฏในการจัดการศึกษาของไทยต่อไป ว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้หรือไม่ หรือควรมีการเปลี่ยนแปลงให้มุ่งไปยังความสอดคล้องกับทรัพยากรที่มีในบริบทของแต่ละสถานศึกษาก่อนเชื่อมโยงไปสู่องค์ความรู้ที่กว้างขึ้นในระดับประเทศ และระดับโลกต่อไป

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกในประเทศไทยได้รับการขับเคลื่อนโดยกระทรวงศึกษาธิการ ผ่านการบูรณาการในหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีจิตสำนึกทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านวิชาหน้าที่พลเมือง กิจกรรมสมานักเรียน การฝึกคิดวิเคราะห์ และการมีส่วนร่วมในปัญหาสังคมทั้งในระดับโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ ซึ่งมีกลยุทธ์ที่ใช้ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) การส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระดับเยาวชน โดยเน้นการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ และสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยในสถานศึกษา 2) การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ครอบครัว และชุมชน ผ่านการศึกษานอกระบบ การอบรมผู้นำชุมชน และการสร้างประชาธิปไตยในครอบครัว 3) การใช้สื่อมวลชนในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพลเมืองประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้เสนอแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกที่เหมาะสมกับบริบทไทย โดยกำหนดนโยบาย พัฒนาคู่มือ วารสาร วัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และพัฒนาหลักสูตรที่เชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้จากท้องถิ่นสู่ระดับโลก และตามระดับการศึกษา ควบคู่กับการพัฒนาความรู้ การรู้เท่าทัน ทักษะ และเจตคติ เน้นการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและชุมชนเป็นฐาน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้มีคุณลักษณะของพลเมืองโลก บนฐานของความเป็นพลเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย

4. หลักสูตรพลโลกศึกษา (Global Citizenship Education)

หลักสูตรพลโลกศึกษา หรือการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก เป็นกรอบการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะ ค่านิยม และทัศนคติของผู้เรียนที่มีความจำเป็นจะต้องเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้โลกมีความปลอดภัย มีความยุติธรรม สงบสุข อดทน ครอบคลุม ปลอดภัย และยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ด้วยการส่งเสริมการตระหนักรู้ถึงความสำคัญในการศึกษาที่ช่วยให้สามารถแก้ปัญหาประเด็นโลก ในมิติสังคม การเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม นำเสนอมุมมองของบทบาทของการศึกษาว่าสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาทักษะทางปัญญา (Cognitive

Skill) เพื่อสร้างค่านิยม (Values) ทักษะที่เกี่ยวข้องกับคน (Soft Skills) และทัศนคติ (Attitude) ระหว่างผู้เรียน สู่การกระตุ้นความร่วมมือระหว่างชาติและส่งเสริมการเปลี่ยนผ่านทางสังคมได้ หลักสูตรนี้มีหลักการ คือ การเน้นการประยุกต์ใช้วิธีการที่หลากหลายกับสาขาวิชาต่างๆ ครอบคลุมถึงสิทธิมนุษยชนศึกษา สันติศึกษา การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และการศึกษาเพื่อความเข้าใจในอันติระหว่างประเทศ โดยมีเป้าหมายที่จะทำให้เกิดความก้าวหน้าในประเด็น การศึกษานั้นๆ รวมทั้งส่งเสริมความยุติธรรม ความสงบสุข และความยั่งยืนของโลกให้มากยิ่งขึ้น (UNESCO, 2014 อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561ก, น. 29)

การนำหลักสูตรพลโลกศึกษาไปใช้ในระบบการศึกษา สามารถทำได้ด้วยการบูรณาการ เข้ากับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยคำนึงถึงปัจจัยสนับสนุน (Education above all, 2012 อ้างถึงใน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2558) ได้แก่

- (1) ผลานให้อยู่ในนโยบาย ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาร่วมดำเนินการ
- (2) แผนดำเนินการระยะยาว และยั่งยืน
- (3) การดำเนินการแบบองค์รวมที่มีหัวข้อ/ประเด็นย่อยต่างๆ อย่างเป็นระบบ
- (4) เสริมความเข้มแข็งในการศึกษาของโรงเรียน และในสังคมวงกว้าง
- (5) การดำเนินการให้ครอบคลุมระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และประชาคมโลก
- (6) สนับสนุนการดำเนินการฝึกอบรมครูก่อนประจำการและการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องในระบบ พัฒนาครูประจำการ

- (7) การพัฒนาและสร้างความยั่งยืนโดยความร่วมมือกับชุมชนระดับท้องถิ่น
- (8) ปรับขนาดของงานที่เหมาะสม ให้สามารถคงคุณภาพได้
- (9) การให้ผลป้อนกลับจากการติดตามและประเมินผลกระบวนการดำเนินการ

จากปัจจัยดังกล่าวที่หน่วยงานจะต้องพิจารณาและเตรียมความพร้อม จะสามารถนำ หลักสูตรพลโลกศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ โดยมีแนวทางในการนำหลักสูตรพลโลก ศึกษาไปใช้ใน 4 ลักษณะ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2558, น. 50-51) ดังต่อไปนี้

(1) การนำไปใช้ในหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการนำเอาหัวเรื่องและประเด็นพลโลก ศึกษาไปใช้ในหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการเปิดโอกาสให้เปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระในหลักสูตร เช่น บูรณาการจุดประสงค์การเรียนรู้พลโลกศึกษาในรายวิชาที่มีอยู่ การใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมในทุกวิชา กิจกรรมเกี่ยวกับวันนานาชาติ การระดมทุน เพื่อสร้างความตระหนัก และรับรู้ สโมสรที่เน้นให้เป็นนักรักกิจกรรม การมีส่วนร่วมชุมชนที่เชื่อมโยงโรงเรียน และสถานที่ ต่างๆ

(2) การข้ามหลักสูตร เป็นการนำหัวเรื่องการเรียนรู้ของหลักสูตรพลโลก ไปใช้ สอดแทรกในวิชาต่างๆ ที่อาจมีข้อจำกัดคือความท้าทายและยุ่งยากในการนำไปใช้ ในกรณีที่ ผู้สอนนั้นขาดประสบการณ์ และขาดความมุ่งมั่นในการบูรณาการเข้าสู่สาระที่สอน แต่ถ้า หากสามารถนำไปใช้ได้ ย่อมเป็นผลดี ในการสร้างเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น ผ่านการทำงานออกแบบการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน

(3) การบูรณาการในวิชาต่างๆ เช่น วิชาความเป็นพลเมือง สังคมศึกษา สิ่งแวดล้อม ศึกษา ประวัติศาสตร์ ศาสนา วิทยาศาสตร์ ดนตรี ศิลปะ ทัศนศิลป์ วรรณกรรม ผ่านการที่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถด้านการแสดงออก ความรู้สึกร่วมกัน เข้าใจและสนทนากับผู้คนที่มาจากต่างวัฒนธรรม ผู้เรียนยังสามารถแสดงบทบาทของการเป็นผู้สืบสอบอย่างมีวิจารณญาณและวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมและประเด็นอื่นๆ การเรียนเรื่องเกี่ยวกับกีฬา ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสที่จะพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นการทำงานเป็นทีม ความหลากหลาย ความสามัคคีในสังคมและความยุติธรรม

(4) การจัดเป็นรายวิชาเฉพาะ เป็นแนวทางที่มีการนำมาใช้น้อยกว่าแนวทางอื่นๆ แต่ในบางประเทศมีการจัดรายวิชาเป็นวิชาแยกเฉพาะ เช่น สาธารณรัฐเกาหลี ในหลักสูตรปี 2009 ได้ ภายใต้ชื่อวิชา “กิจกรรมประสบการณ์เชิงสร้างสรรค์” ที่มีเป้าหมายในการส่งเสริมการร่วมมือ การเสริมสร้างลักษณะนิสัยและการคิดสร้างสรรค์ให้แก่ผู้เรียน โดยเป็นการทำงานร่วมกับองค์กรอื่น เช่น องค์กรเยาวชน อาสาสมัครในโรงเรียนและชุมชน องค์กรคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทำให้การดำเนินการมีลักษณะ ใกล้เคียงกับการพัฒนาทั้งโรงเรียน พลโลกศึกษา สามารถดำเนินการกับการศึกษานอกระบบได้ด้วย เช่น ผ่านการคิดริเริ่มของเยาวชนภาคประชาสังคม และการร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอื่นๆ และผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งสามารถพิจารณาให้เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานที่ทำงานด้านพลโลกทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก และส่งเสริมให้กลุ่มเหล่านี้มาดำเนินการในโรงเรียน

บทบาทของผู้สอนในการนำหลักสูตรพลโลกศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ คือ การเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในหัวเรื่องการเรียนรู้ รวมถึงเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสม เมื่อจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน ผู้สอนจะมีบทบาทในการชี้แนะ สนับสนุน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนให้ได้มีส่วนร่วม ทั้งนี้ สถานศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษามีหน้าที่ในการสนับสนุนผู้สอน ทั้งทรัพยากรความรู้ และทรัพยากรในการจัดการเรียนรู้ รวมถึงสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง และชุมชนโดยรอบสถานศึกษา นอกจากนี้ ผู้สอนยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ คือ การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่ปลอดภัยเป็นของทุกคน กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม เช่น ร่วมกันกำหนดกติกาในชั้นเรียนกับผู้เรียน การจัดกิจกรรมแบบกลุ่มย่อย การจัดพื้นที่แสดงผลการศึกษา ในขณะที่บทบาทของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนถือเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ ผู้เรียนจึงมีบทบาทเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรม ภายใต้รูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหัวเรื่องการเรียนรู้ และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละระดับชั้น (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2558, น. 52-54)

ด้วยบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน จึงสามารถจำแนกหลักการจัดการเรียนรู้ได้ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกในประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) การมีบรรยากาศของโรงเรียนและห้องเรียนที่เคารพ หลอมรวม และมีปฏิสัมพันธ์ เช่น ความเท่าเทียมทางเพศ การจัดที่นั่งและการใช้พื้นที่ 2) การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และตอบสนองวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย 3) การเรียนการสอนมีปฏิสัมพันธ์ และได้ตอบกันได้โดยมีความสัมพันธ์กับชีวิตจริง เช่น การจัดแสดงผลงานสร้างสรรค์เกี่ยวกับสิทธิเด็ก การสร้างโปรแกรมเสริมสร้างสันติภาพ

การจัดทำหนังสือพิมพ์นักเรียนที่เสนอประเด็นปัญหาของโลก 4) ใช้ทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ระดับโลกมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจโลก 5) การใช้กลยุทธ์การประเมินที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้และแนวการสอนที่สนับสนุนการเรียนรู้ เช่น การประเมินตนเอง การประเมินจากเพื่อน การประเมินจากครู บันทึกการเรียนรู้ และแฟ้มผลงาน 6) เปิดโอกาสให้การเรียนรู้หลากหลายบริบท ทั้งในห้องเรียน โรงเรียน และในชุมชนระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับโลก เช่น การมีส่วนร่วมในชุมชน การเรียนระบบออนไลน์ 7) ส่งเสริมการเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้ให้กับครู เช่น การติดตามข่าวสารปัจจุบัน การมีส่วนร่วมในชุมชน และ 8) ใช้ประสบการณ์และเรื่องราวของนักเรียนและครอบครัวเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญ โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับพฤติกรรม (Evans, M. et al., 2009 อ้างถึงใน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2558)

นอกจากนี้ การพิจารณาใช้รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ควรมีการพิจารณาที่เหมาะสม ช่วยให้ผู้เรียนได้บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เช่น การอภิปรายในชั้นเรียน การอ่านบทความ การชมวิดีโอที่ค้นแล้วตอบคำถาม ที่ทำให้พัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะทางสังคม สืบค้นคุณค่า ต่อยอดไปสู่กิจกรรมการเรียนรู้ที่ซับซ้อนขึ้น เช่น การสืบสอบแบบกลุ่ม การวิเคราะห์ประเด็นปัญหา การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และการปฏิบัติการณ์ในสังคม เมื่อผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็น จึงสามารถเชื่อมโยงกับการดำเนินการในชีวิตจริง เช่น โครงการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นของโลก กิจกรรมรับใช้สังคม การจัดนิทรรศการ ข่าวสารข้อมูลสาธารณะ การสร้างเวทีประชุมเยาวชนนานาชาติแบบออนไลน์ ทั้งนี้ สื่อการเรียนรู้ประกอบกิจกรรมสามารถเลือกใช้ให้สอดคล้องกันในแต่ละกิจกรรม สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และสื่อสังคมออนไลน์ ยังสามารถเป็นสื่อการเรียนรู้ โดยมีประเด็นที่จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับระบบเทคโนโลยี รวมทั้งวิธีการที่ผู้เรียนใช้สื่อเทคโนโลยี และสื่อสังคมออนไลน์ ในการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองโลก เช่น การสร้างบล็อก และพอดแคสต์ การวิจัย การโต้ตอบกับสถานการณ์จริง และการร่วมมือกับผู้เรียนอื่นๆ การเรียนรู้ทางไกลและออนไลน์ รวมทั้งแพลตฟอร์ม การแบ่งปันข้อมูล (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2558, น. 56)

จากกรอบหลักสูตรพลโลกศึกษา จึงสรุปได้ว่า หลักสูตรพลโลกศึกษา เป็นกรอบการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะ ค่านิยม ซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้โลกมีความปลอดภัย มีความยุติธรรม สงบสุข และยั่งยืน ด้วยการนำกรอบหลักสูตรมาบูรณาการร่วมกับหลักสูตรสถานศึกษา สอดแทรกในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง หรือจัดเป็นวิชาเฉพาะ ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยเป็นของทุกคน กระตุ้นการมีส่วนร่วม โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ในขณะที่ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้ลงมือทำกิจกรรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ภายใต้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และเลือกใช้กิจกรรมการเรียนรู้ เริ่มต้นจากกิจกรรมพื้นฐานที่ฝึกทักษะทางสังคม ต่อยอดสู่กิจกรรมที่ซับซ้อน จนในท้ายที่สุดที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติโครงการจริงที่เชื่อมโยงสู่สังคม ทั้งนี้ กิจกรรมสามารถใช้สื่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยี สื่อสังคมออนไลน์ในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้

5. การบูรณาการหลักสูตรพลโลกศึกษากับแนวทางการจัดการเรียนรู้ ในเยาวชนระดับมัธยมศึกษา

ระดับชั้นมัธยมศึกษา ถือเป็นช่วงวัยที่กำลังเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นช่วงเวลาสำคัญในการพัฒนาทักษะ ความรู้ และคุณลักษณะต่างๆ ที่จะช่วยเตรียมความพร้อมให้เยาวชนสามารถก้าวเข้าสู่บทบาทสำคัญในสังคม ทั้งในด้านการเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ การสนับสนุนให้เกิดการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองในช่วงวัยดังกล่าวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะไม่เพียงช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในบริบททางสังคม แต่ยังช่วยให้ตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของตนเองในฐานะส่วนหนึ่งของสังคมโลกที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในหลายมิติ การส่งเสริมความเป็นพลเมืองในผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา ยังเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลาย ทั้งในด้านวัฒนธรรม ความคิด และความเชื่อ ตลอดจนสามารถปรับตัวและมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ การตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหาสังคมยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลก ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของคนรุ่นใหม่ในศตวรรษที่ 21 ที่สามารถคิด วิเคราะห์ และปฏิบัติอย่างมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

การบูรณาการหลักสูตรพลโลกศึกษากับแนวทางการจัดการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษา จึงเป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีและมีความรับผิดชอบต่อสังคม หลักสูตรพลโลกศึกษามุ่งเน้นการปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึกทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ การผสมผสานหลักสูตรดังกล่าวเข้ากับวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การใช้กิจกรรมที่สอดคล้องกับหัวข้อการเรียนรู้และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ซึ่งสามารถจำแนกออกได้ดังตาราง

ตารางที่ 1 การบูรณาการหลักสูตรพลโลกศึกษากับแนวทางการจัดการเรียนรู้ในเยาวชนระดับมัธยมศึกษา

หัวเรื่องการเรียนรู้	ช่วงชั้น	วัตถุประสงค์การเรียนรู้	แนวทางการจัดการเรียนรู้
1) ระบบและโครงสร้างสังคมของท้องถิ่น ประเทศ และประชาคมโลก	มัธยมศึกษาตอนต้น (12-15 ปี)	อภิปรายความสำคัญระหว่างโครงสร้างการกำกับดูแลระดับนานาชาติ ประเทศ ท้องถิ่น และสำรวจบทบาทของพลเมืองโลก	การอภิปรายกลุ่มในเรื่องความสำคัญระหว่างโครงสร้างการกำกับดูแลระดับนานาชาติ ประเทศ ท้องถิ่น และสำรวจบทบาทของพลเมืองโลก
	มัธยมศึกษาตอนปลาย (15-18 ปีขึ้นไป)	วิเคราะห์วิพากษ์ระบบโครงสร้างและกระบวนการกำกับดูแลและประเมินการนำผลไปใช้ในฐานะพลเมืองโลก	การฝึกตั้งคำถามจากประเด็นที่กำลังเป็นกระแสในสังคม หรือจากกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง
2) ประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อปฏิสัมพันธ์และความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงของท้องถิ่น ประเทศ และประชาคมโลก	มัธยมศึกษาตอนต้น (12-15 ปี)	ประเมินสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของประเด็นปัญหาหลักๆ ของท้องถิ่น ประเทศ และโลก	การใช้กระบวนการกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มศึกษาในประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในมิติต่างๆ ได้แก่ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง การปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
	มัธยมศึกษาตอนปลาย (15-18 ปีขึ้นไป)	พิจารณาเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับประเด็นปัญหาของท้องถิ่น ประเทศ และโลก ความรับผิดชอบและผลของการตัดสินใจและพิจารณาเสนอแนวทางที่เหมาะสม	การแสดงบทบาทสมมติในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่อสถานการณ์จำลอง และแสดงผลลัพธ์จากแนวทางที่ตัดสินใจ
3) พลวัตของอำนาจและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	มัธยมศึกษาตอนต้น (12-15 ปี)	อธิบายเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำและพลวัตของอำนาจ และสืบสอบ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญ	การใช้ปัญหาเป็นฐานให้ผู้เรียนเลือกศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำและพลวัตของอำนาจที่สนใจ นำมาทำความเข้าใจและนำเสนอเพื่ออธิบายในสิ่งที่ได้เรียนรู้
	มัธยมศึกษาตอนปลาย (15-18 ปีขึ้นไป)	ประเมินเชิงวิพากษ์ถึงพลวัตของอำนาจที่มีผลต่อการเข้าถึงทรัพยากร การตัดสินใจ และระบบการกำกับดูแล	การใช้กรณีศึกษาจากข่าว หรือวิดีโอ มาทำการอภิปรายถึงผลจากพลวัตของอำนาจต่อการเข้าถึงทรัพยากร การตัดสินใจ และระบบการกำกับดูแล
4) ความแตกต่างของอัตลักษณ์	มัธยมศึกษาตอนต้น (12-15 ปี)	แยแยะความแตกต่างระหว่างอัตลักษณ์ของบุคคล อัตลักษณ์ร่วม และกลุ่มสังคม ตลอดจนพัฒนาความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ	การแสดงบทบาทสมมติ โดยกำหนดให้ผู้เรียนศึกษาอัตลักษณ์ของบุคคล และถ่ายทอดลักษณะรวมทั้งวิธีการอยู่ร่วมกันในสังคม

หัวเรื่องการเรียนรู้	ช่วงชั้น	วัตถุประสงค์การเรียนรู้	แนวทางการจัดการเรียนรู้
	มัธยมศึกษาตอนปลาย (15-18 ปีขึ้นไป)	พิจารณาเชิงวิพากษ์ถึงวิธีการที่ผู้ที่มีอัตลักษณ์แตกต่างกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ	การอภิปรายกลุ่มย่อยสรุปแนวทางร่วมกัน และนำเสนอเป็นสื่อ หรือวีดิทัศน์ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
5) ชุมชนที่แตกต่างหลากหลายซึ่งสมาชิกอาศัยอยู่และมีความสัมพันธ์ยึดโยงอยู่ด้วย	มัธยมศึกษาตอนต้น (12-15 ปี)	ชื่นชมและเคารพความแตกต่างและความหลากหลายพัฒนาความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกับผู้อื่น และเข้าใจผู้อื่น	การลงศึกษาพื้นที่จริง ภายในชุมชน หรือบริเวณใกล้เคียง เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความหลากหลายของสังคมที่เกิดขึ้นจริง
	มัธยมศึกษาตอนปลาย (15-18 ปีขึ้นไป)	ประเมินเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ชุมชน และประเทศที่ต่างกัน	การศึกษาผ่านบทความต่างประเทศในประเด็นที่เกี่ยวข้อง และจัดนิทรรศการรวบรวมผลการศึกษาและนำเสนอแนวคิดที่ผู้เรียนได้รับ
6) ความแตกต่างและการเคารพในความหลากหลาย	มัธยมศึกษาตอนต้น (12-15 ปี)	ถกเถียงเกี่ยวกับประโยชน์และความท้าทายของความแตกต่างและความหลากหลาย	การแบ่งกลุ่มได้ว่าที่ เพื่อศึกษาการโต้แย้งเกี่ยวกับประโยชน์และความท้าทายของความแตกต่างหลากหลาย
	มัธยมศึกษาตอนปลาย (15-18 ปีขึ้นไป)	พัฒนาค่านิยม ทักษะคิด และทักษะในการมีส่วนร่วมและจัดการกลุ่ม และมุมมองความเห็นที่แตกต่าง	การใช้กระบวนการกลุ่มร่วมกับเทคนิคเกม เพื่อให้ผู้เรียนฝึกการทำงานเป็นทีม และจัดการกลุ่มภายใต้กติกาของเกม เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน
7) การแสดงออกและลงมือปฏิบัติระดับบุคคลและกลุ่ม	มัธยมศึกษาตอนต้น (12-15 ปี)	พิจารณาถึงวิธีการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อประเด็นปัญหาของท้องถิ่น ประเทศ และโลก	การใช้สถานการณ์จำลองเพื่อให้ผู้เรียนเลือกออกแบบวิธีการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อประเด็นปัญหาของท้องถิ่น ประเทศ และโลกอย่างเหมาะสม
	มัธยมศึกษาตอนปลาย (15-18 ปีขึ้นไป)	พัฒนาทักษะการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมือง	การจัดทำโครงการลงพื้นที่ชุมชนเพื่อลงมือปฏิบัติในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภายในสังคม
8) พฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อเชิงจริยธรรม	มัธยมศึกษาตอนต้น (12-15 ปี)	วิเคราะห์ถึงความท้าทายและภาวะวิกฤตเกี่ยวกับประเด็นปัญหาความยุติธรรมทางสังคม ความรับผิดชอบต่อเชิงจริยธรรม และพิจารณาถึงแนวทางแก้ไขปัญหาระดับบุคคลและกลุ่ม	การศึกษาประเด็นปัญหาความยุติธรรมทางสังคม ความรับผิดชอบต่อเชิงจริยธรรมจากข่าวหรือบทความในสื่อสังคมออนไลน์แล้วนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาของระดับบุคคลและกลุ่ม

หัวข้อการเรียนรู้	ช่วงชั้น	วัตถุประสงค์การเรียนรู้	แนวทางการจัดการเรียนรู้
	มัธยมศึกษาตอนปลาย (15-18 ปีขึ้นไป)	ประเมินเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับประเด็นปัญหาความยุติธรรมทางสังคม ความรับผิดชอบเชิงจริยธรรม และลงมือปฏิบัติที่จะแก้ไขการเลือกปฏิบัติและความเหลื่อมล้ำในสังคม	การใช้โครงงานเป็นฐาน ให้ผู้เรียนจับกลุ่มตามความสนใจและจัดทำโครงงานลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล หาแนวทาง หรือใช้นวัตกรรม เพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม
9) การมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติ	มัธยมศึกษาตอนต้น (12-15 ปี)	พัฒนาทักษะการมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติในฐานะพลเมือง เพื่อประโยชน์สาธารณะ	การแสดงผลบทบาทสมมติในการลงมือปฏิบัติเพื่อประโยชน์สาธารณะ
	มัธยมศึกษาตอนปลาย (15-18 ปีขึ้นไป)	เสนอแนวทางปฏิบัติตนและมีบทบาทเป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงด้านบวกแก่สังคม	การใช้สื่อเทคโนโลยีออกแบบสื่อรณรงค์สร้างสรรค์ในประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ที่มา: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2565)

แนวทางการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถออกแบบให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะและความสนใจของผู้เรียนในแต่ละบริบท โดยมุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจนและหลากหลาย อาทิ กิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์หรือปัญหาต่างๆ อย่างลึกซึ้งและรอบคอบ รวมถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมการวิเคราะห์ปัญหาสังคม โดยผู้เรียนสามารถพิจารณาปัญหาในแง่มุมต่างๆ ควบคู่กับการค้นหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมผ่านกระบวนการระดมสมองและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมชั้น นอกจากนี้ ควรออกแบบกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริงซึ่งเป็นการเชื่อมโยงองค์ความรู้เข้ากับชีวิตประจำวันของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญและประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ตัวอย่างกิจกรรมอาจรวมถึงโครงการอาสาสมัคร การจำลองสถานการณ์ทางสังคม การอภิปรายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง หรือการเรียนรู้ผ่านโครงงานที่สะท้อนปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ การออกแบบกิจกรรมควรมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในทุกกระบวนการ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในบรรยากาศที่เป็นมิตรและเปิดกว้างจะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ท้ายที่สุด กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการนี้จะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในทุกมิติทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองโลกที่ตระหนักถึงความเชื่อมโยงของสังคมโลก และมีความมุ่งมั่นที่จะมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

6. สรุป

แนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาความเป็นพลโลก เป็นการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นการนำเอาสาระการเรียนรู้ หรือทักษะ เจตคติที่เกี่ยวข้อง มาบูรณาการเข้ากับในรายวิชาต่างๆ โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ ที่ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ มีส่วนร่วมกับท้องถิ่น ตลอดมีส่วนร่วมสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นกับ ท้องถิ่นและโลก สำหรับในประเทศไทยได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทหลักในการ ขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 4 สร้างหลักประกันว่าทุกคน มีการศึกษาที่มี คุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้ ความสำคัญกับเป้าประสงค์ที่ 4.7 ที่มีใจความเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองของโลก

สำหรับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก สามารถปรากฏให้ เห็นชัดผ่านหลักสูตรพลโลกศึกษา หรือการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลกที่เป็นกรอบการ จัดการศึกษาที่ขับเคลื่อนโดย UNESCO มุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะ ค่านิยม และทัศนคติ ซึ่งผู้เรียน จำเป็นจะต้องเรียนรู้ มาบูรณาการร่วมกับหลักสูตรสถานศึกษา สอดแทรกในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง หรือจัดเป็นวิชาเฉพาะ ทั้งนี้ ในการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน การเรียนรู้ของผู้เรียน ในขณะที่ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้ลงมือทำสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สำหรับผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา นับว่าเป็นช่วงวัยที่กำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็นผู้ใหญ่ รวมทั้งการเป็นผู้ขับเคลื่อนสังคมในทุกมิติ การสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเป็น พลเมืองในช่วงวัยดังกล่าวจึงสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจถึงความเป็นไป ในสังคม และการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน การบูรณาการหลักสูตร พลโลกศึกษากับแนวทางการจัดการเรียนรู้ในเยาวชนระดับมัธยมศึกษา จึงถือเป็นกระบวนการ ที่นำหลักสูตรพลโลกศึกษาซึ่งมุ่งเน้นการปลูกฝังความรู้และทักษะในการเป็นพลเมืองที่ดี มาผสมผสานกับวิธีการจัดการเรียนรู้ต่างๆ หรือตัวอย่างกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับหัวเรื่อง การเรียนรู้ และวัตถุประสงค์การเรียนรู้

จากการเสนอแนะแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กรอบแนวคิดของ หลักสูตรพลโลกศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษา สามารถจำแนกแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ได้เป็น 1) ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ควรมีลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นการศึกษาให้เข้าใจแจ่มแจ้งเป็นรูปธรรม ผ่านกระบวนการกลุ่ม การทำงานร่วมกัน กิจกรรม บทบาทสมมติ ได้ว่าที่ ตลอดจนการลงพื้นที่จริงเพื่อศึกษาสภาพจริงของสังคมที่เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจชัดเจน และต่อยอดไปสู่การพัฒนาทักษะที่ซับซ้อนหรือเป็นนามธรรมมากขึ้น และ 2) ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรมีลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่ซับซ้อนมากขึ้น เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และค่านิยม ด้วยการศึกษจากกรณีศึกษา ทั้งข่าว บทความ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ในชุมชน แล้วนำมาคิดเชิงวิพากษ์ เพื่อหาแนวทางมีส่วนร่วม หรือ ตัดสินประเมินผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ตลอดจนนำความรู้ที่ได้มาฝึกปฏิบัติจริง ผ่านการทำ โครงการ โครงงาน และการออกแบบแนวทางประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่าง สร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2568, จาก http://academic.obec.go.th/images/document/1559878925_d_1.pdf
- จารุวรรณ แก้วมะโน. (2567). *พลเมืองโลก (Global Citizen)*. สืบค้นเมื่อ 23 มกราคม 2568, จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title>
- นำโชค อุ่นเวียง. (2564). *พลเมืองดี*. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2568, จาก <https://www.truelookpanya.com/learning/detail/34726>
- ปรีดี ประทุมสุรธรรม์. (2562). การศึกษาเพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลก: การบูรณาการสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. *วารสารการบริหารและนวัตกรรมการศึกษา*, 2(1), 90-103.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2556). *พลเมือง*. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2568, จาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledges>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561ก). *รายงานวิจัย แนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship): ประสบการณ์นานาชาติ*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561ข). *รายงานวิจัยข้อเสนอตัวชี้วัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลกตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goal: SDG 4.7)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *พลโลกศึกษา: หัวเรื่องและวัตถุประสงค์การเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุทธิรักษณ์ โรจนหัสติน, เรชา ชูสุรธรรม, และเอกรินทร์ สังข์ทอง. (2560). หลักคิดสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง. *วารสารวิทยบริหาร*, 28(1), 207-217.
- เสาวลักษณ์ ทำมาก, และวาสนา อุปป้อ. (2566). การบูรณาการความเป็นพลเมืองโลกผ่านการจัดการศึกษาพยาบาล. *วารสารพยาบาลสาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 50(1), 409-422.
- อรรถพล ประภาสโนบล. (2564). *Global Citizenship Education: เราจะสอนให้นักเรียนเป็นพลเมืองโลกได้อย่างไร*. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2568, จาก <https://thepotential.org/knowledge/global-citizenship-education/>

ภาษาอังกฤษ

- UNESCO. (2015). *Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives*. Paris: UNESCO. Retrieved January 30, 2025, from <https://unesdoc.unesco.org>
- UNESCO. (2025). *What You Need to Know About Global Citizenship Education*. Retrieved January 30, 2025, from <https://www.unesco.org/en/global-citizenship-peace-education/need-know>